

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та
управління

Т.Ф. Бірюкова

2023

СОЦІОЛОГІЯ АГРЕСІЇ ТА ЗЛОЧИННОСТІ
РОБОЧА ПРОГРАМА

підготовки бакалаврів

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності 054 «Соціологія»

освітньо-професійна програма «Соціологія медіації і кримінології»

Укладач: Лепський Максим Анатолійович, д.філос.н., професор, професор кафедри
соціології

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціології

Протокол № 1 від "30" 08 2023 р.
Завідувач кафедри соціології

(підпис)

В.О. Скворець

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 1 від "01" 09 2023 р.
Голова науково-методичної ради
факультету соціології та управління

(підпис)

Н.В. Горло

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

М.А. Лепський

2023 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
		Цикл професійної підготовки освітньої програми	
Спеціальність 054 Соціологія	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		1-й	3-й
Освітньо-професійні програми «Соціологія», «Соціологія медіації і кримінології»	Змістових модулів – 4	Лекції	
		8 год.	6 год.
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	Семінарські	
		8 год.	4 год.
Рівень вищої освіти: бакалаврський	Кількість поточних контрольних заходів – 8	Самостійна робота	
		44 год.	50 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціологія агресії та злочинності» є отримання студентами холистичного уявлення та цілісного знання про агресію та злочинність як соціального феномен, знань, вмінь та навичок, необхідних для організації та проведення успішних соціологічних досліджень агресії та створення програм профілактики. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Соціологія агресії та злочинності» є: отримання знань базових понять «агресія», «злочинність», їх сутність, типології та класифікації видів агресії; розуміння та вміння досліджувати міфологічного, релігійного та філософського світогляду, застосування наукові принципів, форм і методів соціологічного дослідження агресії; володіння методологічними та методичними основами соціології агресії та злочинності; набуття знань основ застосування методів аналізу агресії та злочинності; усвідомлення фізичних, психологічних та соціологічних теорій агресії та злочинності; набуття знань актуальних проблем феномену агресії та злочинності, вміння відрізнити конструктивну та деструктивні форми агресії, класифікувати фізичну, психічну, економічну, вербальну та невербальну, приховану та відкриту агресію, умови переходу агресії у злочин.

За результатами вивчення навчальної дисципліни «Соціологія агресії та злочинності» студент повинен:

знати:

- 1) основні методологічні підходи досліджень агресії та злочинності конфліктів;
- 2) специфіку застосування соціологія агресії та злочинності соціології та соціо-гуманітарних наук;
- 3) основні поняття курсу;
- 4) класифікації агресії та злочинності;

- 5) етапи проведення соціологічних досліджень агресії та злочинності;
- 6) методологічні проблеми дослідження феномінів агресії та злочинності;
- 7) можливості застосування інтервенцій та профілактики агресії та злочинності.

вміти:

- 1) обирати тип підходу в соціологія агресії та злочинності відповідно до специфіки його об'єкта;
- 2) визначати шляхи подолання методологічних проблем соціологія агресії та злочинності;
- 3) чітко визначати переваги та обмеження кожного із видів агресії та злочинності;
- 4) проводити декомпозицію об'єкта дослідження;
- 5) оцінювати важливість альтернатив за допомогою методів профілактичної та супровідної інтервенції розв'язання проблем конструктивної та деструктивної агресії;

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей):**

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК11. Здатність обґрунтовувати вибір методів і методик для розв'язання дослідницької проблеми, реалізації мети та вирішення задач дослідження.	Підготовка індивідуального дослідницького завдання; практичні завдання у системі moodle znu
РН13. Застосовувати інструментарій соціологічної науки в дослідженні різних сфер суспільного життя.	Написання та усний захист індивідуального дослідницького завдання.
РН19. Володіти навичками соціологічного аналізу соціальних проблем та соціологічного обґрунтування рішень регулювання останніх.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle

Міждисциплінарні зв'язки

Дисципліни, які пов'язані з викладанням курсу: «Соціологічний профайлінг злочинця», «Практикум медіаторних технологій», «Соціологія конфлікту», «Сучасні соціологічні теорії», «Організація роботи соціологічної служби».

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Визначення феномену агресії

Тема 1. Агресія: визначення, предметне поле, атрибуції, інструментально-дослідницькі осі.

Етимологія та проблеми наукового визначення «агресії» та «злочинності». Понятійний та предметний аналіз «агресії». Значення, каузальний аналіз, інтерпретація, операціоналізація. Теорія та практика «інструментальних осей» агресії».

Змістовий модуль 2. Історичні типи світогляду та агресія.

Тема 2. Агресія у міфологічному, релігійному та філософському світогляді.

Міфологічний світогляд та агресія. Архетипи агресорів, суб'єктів та жертв. Архетипічний аналіз у міфологічному світогляді. Релігійний світогляд, агресія, глибинна психологія доліаналізу Л. Сонді, тропізм та теорія потягів. Філософський світогляд та проблема насилля/ненасилля. Деструктивна та конструктивна агресія.

Змістовий модуль 3. Соціологічні та кримінологічні теорії агресії та злочинності.

Тема 3. Соціологічні і кримінологічні теорії агресії: науковий тип світогляду.

Фізичні теорії агресії та злочинності. Психологічні теорії агресії та злочинності. Соціологічні теорії агресії та злочинності. Верифікація теорій та соціологічний і кримінологічний аналіз, концептуалізація, спостереження, висновки

Змістовий модуль 4. Типології агресії та значення вербальної агресії у світогляді людей.

Тема 4. Вербальна агресія і «отруйний» ресентимент: Авель на службі Каїна або Мойсея

Класифікація видів агресії. Роль вербальної агресії. Формування «отруйного ресентимента» Формування трекутника доліаналізних постатей агресії. Профілактика агресії та проблеми майбутнього соціології агресії та злочинності.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Семінарські заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/д ф.	з/в ф.	о/д ф.	з/дист т ф.	о/д ф.	з/дист т ф.	о/д ф.	з/дист т ф.			
1	2	3		4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	15	4	4	2	2	2	2	11	12	10	5	15
2	15	4	2	2	2	2	-	11	12	10	5	15
3	15	4	2	2	2	2	-	11	12	10	5	15
4	15	4	2	2	-	2	2	11	14	10	5	15
Усього за змістові модулі	60	16	10	8	6	8	4	44	50	40	20	60
Підсумковий семестровий контроль залік	30							30	30			40
Загалом		90								100		

5. Темі лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Агресія: визначення, предметне поле, атрибуції, інструментально-дослідницькі осі.	2	2
2	Агресія у міфологічному, релігійному та філософському світогляді	2	
3	Соціологічні і кримінологічні теорії агресії: науковий тип світогляду	2	2
4	Вербальна агресія і «отруйний» ресентімент: Авель на службі Каїна або Мойсея	2	2
Разом		8	6

6. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Агресія: визначення, предметне поле, атрибуції, інструментально-дослідницькі осі.	2	2
2	Агресія у міфологічному, релігійному та філософському світогляді	2	2
3	Соціологічні і кримінологічні теорії агресії: науковий тип світогляду	2	
4	Вербальна агресія і «отруйний» ресентімент: Авель на службі Каїна або Мойсея	2	
Разом		8	4

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Відповідь на семінарі	<p><u>Семінар №1</u> Питання за Змістовим модулем 1</p> <p><u>Семінар №2</u> Питання за Змістовим модулем 1</p> <p><u>Семінар №3</u> Питання за Змістовим модулем 1</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне завдання	<p><u>Студент виконує на вибір одне із зазначених завдань:</u></p> <p><u>Практичне завдання №1</u> Обрати та проаналізувати кейс агресії.</p> <p><u>Практичне завдання №2</u> стислий зміст завдання, обрані автором об'єкти порівняння, методику зіставлення, отримані результати та можливості їх застосування до сучасних суспільних процесів.</p>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	5

		<u>Практичне завдання №3</u> Сформувати завдання для розв'язання проблеми агресії, визначивши метод отримання кінцевого результату та 5 критеріїв оцінки.		
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15
2	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №4</u> Питання за Змістовим модулем 2 <u>Семінар №5</u> Питання за Змістовим модулем 2 <u>Семінар №6</u> Питання за Змістовим модулем 2	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	10
	Практичне завдання	<u>Студент виконує на вибір одне із зазначених завдань</u> <u>Практичне завдання №4</u> Сформувати завдання для розв'язання агресивного конфлікту, визначивши метод отримання кінцевого результату та 5 критеріїв оцінки. <u>Практичне завдання №5</u> Аналіз кейсу агресії	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	5

		<u>Практичне завдання №6</u> Аналіз кейсу агресії		
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			15
3	Відповіді на семінарі	<u>Семінар №7</u> Питання за Змістовим модулем 3 <u>Семінар №8</u> Питання за Змістовим модулем 3 <u>Семінар №9</u> Питання за Змістовим модулем 3	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	10
	Практичне завдання	<u>Студент виконує на вибір одне із зазначених завдань</u> <u>Практичне завдання №7</u> На прикладі результатів сформулювати віяло інтерпретацій щодо причин, ставлення до агресії громадськості, перебігу, наслідків. <u>Практичне завдання №8</u> На кейсі проаналізувати феномен агресії. <u>Практичне завдання №9</u> На кейсі проаналізувати прояв злочину.	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу.	5

Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4		<p><u>Семинар №10</u> Питання за Змістовим модулем 4</p> <p><u>Семинар №11</u> Питання за Змістовим модулем 4</p> <p><u>Семинар №12</u> Питання за Змістовим модулем 4</p>	<p>5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція</p> <p>4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	10
	Практичне завдання	<p><u>Студент виконує на вибір одне із зазначених завдань</u></p> <p><u>Практичне завдання №10</u> На кейсі проаналізувати прояви агресії у ЗМІ..</p> <p><u>Практичне завдання №11</u> На кейсі проаналізувати вербальні та невербальні прояви агресії.</p> <p><u>Практичне завдання №12</u> Сформулювати завдання, яке передбачає розв'язання проблеми конструктивної агресії..</p>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	5
Усього за ЗМ 4 контр.	2			15

заходів			
Усього за змістові модулі контр. заходів	8		60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Екзамен	Тести	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	0,5 балів за кожну правильну відповідь. На проходження тесту дається 40 хвилин і одна спроба	10
	Теоретичне завдання	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	5 балів. Повна, аргументована і логічно-послідовна відповідь – 5 балів . Неповна відповідь з неточностями або нерозкриттям частини питання – 3-4 бали . Неповна і нелогічна відповідь – 1-2 бали .	5
	Індивідуальне завдання	Саморефлексія за німецької методикою «Рюкзак знань»	20-18 – наявні всі вихідні умови завдання, представлені всі структурні елементи графічний вигляд та хід всіх розрахунків з кінцевим результатом, зазначена та обґрунтована правильна відповідь на нього; 17-14 – завдання розв'язано частково; обрана менша кількість критеріїв, ніж зазначена в умовах, є логічна та/або розрахунків помилки в ході розв'язання завдання; 13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація положень має незавершений характер, розмита конкретика 9-5 – робота неповна, містить доатстньо кількість логічних та розрахункових помилок, правильна відповідь не визначена; 4-1 – робота представлена лише вихідними умовами та декількому базовими розрахунками.	20
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Лепський М.А. Соціологія медіації: монографія. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2023. 210с.
2. Лепський М.А. Якісні методи соціального прогнозування: методологія, методика, практика: підручник / М.А.Лепський. 2-е видання, доп. І випр. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2022. 440с.
3. Качанова Ю. В. Агресивність та агресія як соціологічні категорії, 2010
4. Черниш Н. Соціологія: Курс лекцій. Львів Кальварія, 2004. 544 с. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Chernysh_Nataliia/Sotsiolohiia_Kurs_leksii/
5. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні / за заг. ред. М.А. Лепського (англ., укр., рос. мовами). Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. 179 с.
6. Kennedy Gavin (2016) The New Negotiating Edge: The Behavioral Approach for Results and Relationships (People Skills for Professional Series. Nicholas Brealey Publishing .300p.
7. Kennedy Gavin (2017) Strategic Negotiation 2st Edition,. Routledge 334p.

Електронні ресурси:

Качмар О.В. Агресія як соціальний феномен, 2014 URL
 ::<http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/sociology/2010/146-133-10.pdf>

Качанова Ю. В. Агресивність та агресія як соціологічні категорії / Ю. В. Качанова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Соціологія. 2010. Т. 146, Вип. 133. С. 50-54. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2010_146_133_12.

Онлайн-платформи:

Онлайн-опитувальник ворожості Басса-Даркі (Buss-Durkee Hostility Inventory, BDHI) Режим доступу:<https://psyttests.org/aggression/bussdurkee2.html>